

Donderdag 26 augustus 1915 – ochtendeditie

Tewerkstelling van geïnterneerde militairen.

Het Nederlands Verbond van Vakverenigingen heeft naar aanleiding van de bekendmaking van de door de opperbevelhebber van land- en zeemacht geformuleerde grondslagen voor de tewerkstelling van geïnterneerde militairen, ter voorziening in de behoefte aan werkkrachten voor de Nederlandse nijverheid, aan de minister van oorlog een brief gericht, waarin er op gewezen wordt, dat van het ontstaan van de tegenwoordige oorlogstoestand af, onder de arbeiders hier te lande grote werkloosheid heerst. Ofschoon de werkloosheid in totaal sedert het najaar van 1914 enigszins is afgenomen, is zij niettemin nog steeds omvangrijk, zoals kan blijken uit de gegevens, welke in het orgaan van het N.V.V. zijn opgenomen. Uit deze statistiek blijkt, dat beduidende werkloosheid nog voorkomt in bijna alle bedrijven en dat van de 77.413 leden der 27 bonden, wiens leden gewoonlijk werkzaam zijn in het particulier bedrijf, op 1 juli 1915 er 10.561 onder de wapens waren, slechts 52.523 de gebruikelijke tijd werkten, terwijl 10.492 leden geheel werkloos waren en 361 leden minder dan drie dagen (eventueel zes halve dagen) per week werkten. De gegevens van deze statistiek, welke uitsluitend de georganiseerde arbeiders betreft, geven zeker eerder een te gunstig dan een te ongunstig beeld van de algemene toestand.

De brief wijst er op, dat bij deze stand van zaken de maatregel, door de opperbevelhebber van land- en zeemacht genomen, niet nalaat ongerustheid bij de Nederlandse arbeiders te wekken.

Het wil de briefschrijver voorkomen, dat de maatregel slechts kan worden toegepast zonder de belangen van de Nederlandse arbeiders zeer ernstig te schaden, wanneer de volgende voorwaarden in acht worden genomen:

- a. Dat geïnterneerden uitsluitend worden toegelaten in vakken, waarin het aanbod van werkkrachten de vraag niet overtreft, wat door de autoriteiten zou vast te stellen zijn in voortdurend overleg met de Werkloosheidsraad, eventueel met de Nederlandse Vereniging van Arbeidsbeurzen en de in een bepaald vak bestaande vakbonden;
- b. Dat de plaatsing uitsluitend geschiedt door bemiddeling van de door de Nederlandse Vereniging van Arbeidsbeurzen aan te wijzen bemiddelingsinstellingen en deze arbeidsbeurzen tevens controleren of de gebruikelijke arbeidsvoorwaarden worden in acht genomen.

Het Duitse bestuur in België heeft besloten, het spoor- en tramwegmateriaal, dat voor het Duitse leger in België niet dienstbaar is, naar Rusland te zenden. Deze maatregel zou zich ook uitstrekken tot het materiaal van de tramlijn Weert-Maaseik op Belgisch gebied. Reeds waren orders gegeven deze lijn daar op te breken. Aangezien deze lijn een internationale is, waarin de Nederlandse gemeenten Stramproy en Weert ook deel hebben, trachtte het Nederlandse beheer de Duitse overheid van haar voorgenomen plan af te houden, doch zonder gevolg.

De burgemeester van Weert, mr. W. F. W. Kolkman, commissaris van de tram Weert-Maaseik, begaf zich in verband hiermee naar 's Gravenhage, ten einde te verkrijgen, dat onze regering bij haar gezant te Berlijn de nodige stappen zou doen tot bevordering van de belangen van deze tramlijn.

Gisteren rees heeft mr. Kolkman van onze regering bericht ontvangen, dat de tramlijn Weert-Maaseik intact zal blijven.

Parijs, 25 augustus. Officieel bericht van hedenmiddag:

Grote bedrijvigheid der wederzijdse artillerie in België, in de streek van Boezinge.

Berlijn, 25 augustus. Een Duitse vlieger heeft eergisteren bij Nieuwpoort een Franse tweedekker neergeschoten.

Parijs, 25 augustus. Bij zijn terugkeer in België, na een bezoek aan het Franse front, heeft koning Albert aan president Poincaré een telegram gezonden, waarin hij verklaart dat de houding van de dappere Franse troepen hem met bewondering vervult, en hem een onwrikbaar vertrouwen heeft gegeven in de roemrijke voorbestemming van het Franse leger.

Poincaré antwoordde dat de troepen de herinnering zullen bewaren aan de belangstelling waarvan de koning heeft blijk gegeven. De troepen wensen zichzelf geluk te kunnen samenwerken met het dappere Belgische leger in de lange worsteling, die de bondgenoten, onafscheidelijk verbonden, verder strijden en dat zij, evenals de koning, een onbeperkt vertrouwen hebben in de uiteindelijke zege.

Donderdag 26 augustus 1915 – avondeditie

Het te werk stellen van geïnterneerde militairen.

De centrale commissie, bedoeld bij art. 27 van de collectieve arbeidsovereenkomst in de typografie, zal namens de Nederlandse Bond van Boekdrukkerijen, de Algemene Nederlandse Typografenbond, de Rooms-Katholieke Grafische Bond, de Christelijke Typografenbond en de Bond van Plaatselijke Typografische Verenigingen een audiëntie aanvragen bij de minister van oorlog, naar aanleiding van de oproep in de Belgische interneringskampen gedaan om typografen op te wekken in

Amsterdam aan het werk te gaan. Ook de Foto-Typografische Bond zal zich in deze aangelegenheid tot de minister wenden.

Sir Edward Grey over de rede van de Duitse rijkskanselier.

Londen, 25 augustus. Sir Edward Grey heeft de volgende brief aan de bladen gericht:

Ministerie van buitenlandse zaken, 25 augustus 1915.

Mijnheer,

Er zijn enkele punten in de rede, de vorige week door de Duitse rijkskanselier gehouden, die, naar ik meen, geschikt zijn voor behandeling in een brief aan de pers, in afwachting van een vollediger overzicht van zaken, dat zich leent voor een andere vorm en een ander tijdstip.

Ik zal de feiten en de opmerkingen waartoe zij aanleiding geven, zo kort en duidelijk mogelijk weergeven en verzoek u, deze wel openbaar te willen maken.

I.

Een relaas der besprekingen van Belgische zijde met de Engelse militairen is verleden herfst door Duitsland openbaar gemaakt om te bewijzen dat België zijn onzijdigheid met ons had versjacherd en inderdaad met ons samenspande tegen Duitsland. Het onderhoud, waarvan het meeste gebruik is gemaakt, is destijds nimmer medegedeeld aan het ministerie van buitenlandse zaken, noch ook, voor zover uit de stukken blijkt, aan het ministerie van oorlog en wij hebben er voor het eerst een verslag van gezien toen Duitsland de Belgische stukken openbaar maakte. Maar het is klaar als de dag dat waar sprake is van het betreden van België door de Engelsen, dit

alleen zou geschieden in het geval de onzijdigheid van het Belgische grondgebied werd geschonden door Duitsland en dat de Engelse regering hierdoor niet werd gecompromitteerd. Er bestond geen overeenkomst of afspraak tussen de Engelse en Belgische regering. Waarom maakt de rijkskanselier gewag van deze informele gesprekken van 1906 en miskent hij ten enenmale dat ik in april 1913 de Belgische gezant op de meest nadrukkelijke wijze heb medegedeeld dat wij, in België's geval zo goed als in dat van andere onzijdige landen, eerbiediging van de onzijdigheid verlangden en dat, zolang ze niet door een andere mogendheid was geschonden, wij stellig zelf geen troepen op hun grondgebied zouden zenden?

Men zal zich herinneren dat Duitsland de Belgische bescheiden in de eerste plaats heeft gebezigd om België te beschuldigen van kwade trouw tegen Duitsland. Wat is echter de waarheid?

Op de 29^e juli 1914 trachtte de Duitse rijkskanselier door de belofte dat België zijn onafhankelijkheid zou behouden ons om te kopen om medeplichtig te worden aan de schending der onzijdigheid van België door Duitsland.

Bij het uitbreken van de oorlog noemde hij het verdrag, waarbij de onzijdigheid van België werd gewaarborgd, een stuk papier en de Duitse minister van buitenlandse zaken zette uiteen dat Duitsland door België moest trekken om Frankrijk aan te vallen, aangezien het geen tijd had om anders te handelen. De verklaring van dhr. von Jagow is waard om te worden aangehaald: "De keizerlijke regering moest haar legers in Frankrijk doen oprukken langs de kortste en gemakkelijkste weg, ten einde de krijgsverrichtingen zo snel mogelijk af te wikkelen en te trachten zo spoedig mogelijk een beslissende slag te slaan. Het was een zaak van leven of dood, want bij een opmars langs de meer zuidelijk gelegen wegen, konden zij in verband met de schaarste aan wegen en de sterke vestingen niet verwachten door te

breken zonder geduchte tegenstand en daaruit voortvloeiend groot tijdverlies. Dit tijdverlies zou de Russen in staat hebben gesteld hun troepen naar de Duitse grens te brengen. Snelheid van handelen was het grote voordeel van Duitsland, een onuitputtelijke voorraad troepen dat van Rusland.”

Op de 4^e augustus 1914 heeft de rijkskanselier, in verband met de schending der onzijdigheid van België en Luxemburg verklaard: “Het onrecht – ik spreek openhartig – het onrecht dat wij daarmee doen, zullen wij trachten weer goed te maken, zodra ons militair doel is bereikt.”

De schending der onzijdigheid van België geschiedde dus met voorbedachten rade, ofschoon Duitsland die onzijdigheid mee had gewaarborgd en er is voorzeker niets verachtelijkers en lagers dan de poging om die schending post facto te rechtvaardigen, door de volkomen onschuldige en argeloze Belgische regering en het Belgische volk geheel ten onrechte te betichten van samenspanning tegen Duitsland. De Duitse rijkskanselier heeft in zijn laatste rede die beschuldiging, welke voor de gehele wereld tegen België is ingebracht, niet aangeroerd. Is zij ingetrokken en zo ja, zal Duitsland dan genoegdoening geven voor het wrede onrecht, België aangedaan?

II.

De onderhandelingen over een Engels-Duitse overeenkomst in 1912, waar de rijkskanselier van gewaagde, waren op een punt gekomen, waar het duidelijk werd dat zij geen succes konden hebben, tenzij wij inderdaad een belofte van volstreekte onzijdigheid aflegden, terwijl Duitsland vrij bleef om ingevolge zijn bondgenootschappen deel te nemen aan een Europese oorlog. Dit kan en zal worden aangetoond door openbaarmaking van een relaas der onderhandelingen,

opgemaakt uit bescheiden van het ministerie van buitenlandse zaken.

III.

De rijkskanselier haalt een uit zijn verband gerukte zin uit mijn redevoering van 3 augustus 1914 aan ten bewijze dat wij gereed waren voor de oorlog. In de onmiddellijk daarop volgende zin, die hij had kunnen aanhalen, doch niet aanhaalt, zegde ik: "Wij zullen, naar ik vrees, ontzettend te lijden hebben in deze oorlog, hetzij wij er in betrokken zijn of er buiten staan." Ik laat het aan eenieder buiten Duitsland in de onzijdige landen, voor zichzelf uit te maken of dit de woorden waren van een man, die de wens en het plan tot een Europese oorlog koesterde, of van iemand die zijn best heeft gedaan hem te vermijden. In hoeverre de rijkskanselier een door hem aangehaalde, uit zijn verband gerukte zinsnede misduidt, zal duidelijk zijn voor eenieder die de rede in zijn gehele omvang leest.

Wat de andere mij toegeschreven uitlating betreft, zelfs indien wij volmaakt vrij waren geweest, indien Japan, dat onze bondgenoot was, niet aan de oorlog had deelgenomen, en indien wij niet verpand waren aan onze andere bondgenoten, gelijk wij thans zijn bij onze overeenkomst van 5 september 1911, dan nog zou ik niet iets zo belachelijks en onwaars hebben gezegd als de bewering dat het in Duitslands belang was dat wij tot de oorlog overgingen met het doel, Rusland te bedwingen.

IV.

De oorlog ware vermeden, indien er in een conferentie was toegestemd. Duitsland sloot er, met de onbenulligste uitvlucht, de deur voor. Ik wilde niets laten mislukken door een vormkwestie en verklaarde mij bereid, te treden in elke vorm van bemiddeling, die

Duitsland kon voorstellen. Indien de door mij voorgestelde bemiddeling niet aannemelijk was – zegde ik – dan zou bemiddeling kunnen bewerkstelligd worden op welke wijze Duitsland maar mogelijk achtte, indien Duitsland daarbij slechts de belangen van de vrede in het oog wilde houden.

De Duitse rijkskanselier heeft volgens zijn redevoering niets anders aangemoedigd dan een rechtstreeks overleg tussen Wenen en St.-Petersburg, doch welke kans op succes had dit, wanneer, zoals we later vernomen hebben de Duitse gezant te Wenen als zijn oordeel te kennen gaf dat Rusland afzijdig zou blijven en op zijn collega's de indruk maakte dat hij van meet af aan de oorlog wenste en zijn sterk persoonlijk vooroordeel waarschijnlijk zijn handelingen beheerste,

Eens zal de wereld misschien weten, wat er werkelijk tussen Duitsland en Oostenrijk is gebeurd ten aanzien van het ultimatum aan Servië en de gevolgen daarvan.

Het is zonneklaar gebleken dat in het door ons gedane voorstel om een conferentie te houden, welk voorstel Rusland, Frankrijk en Italië aanvaardden, doch Duitsland afwees, de enige hoop op het behoud van de vrede lag. En die hoop was gegrond, want Servië had bijna alle eisen van het ultimatum, hoe zwaar en fel die ook waren, ingewilligd. De punten, waarover geen overeenstemming was verkregen, hadden eervol en billijk binnen een week door een conferentie kunnen worden beslist. Duitsland moest en moet hebben geweten dat wij op even eerlijke en eervolle wijze aan deze conferentie zouden hebben deelgenomen als wij dat hadden gedaan aan de Balkanconferentie, en niet naar een diplomatieke overwinning van één groep, doch naar een redelijke oplossing zouden streven en tegen iedere poging om de conferentie onbehoorlijk te gebruiken ten nadele van Duitsland en Oostenrijk, zouden optreden. De weigering van de conferentie door Duitsland heeft wel niet beslist over de deelneming van Engeland aan

de oorlog, doch feitelijk wel over de vraag: oorlog of vrede. Zij heeft het doodvonnis van honderdduizenden, die in deze oorlog zijn gesneuveld, getekend. Ook moet men niet vergeten dat de tsaar van Rusland de Duitse keizer voorstelde het geschil tussen Oostenrijk en Servië ter beslissing aanhangig te maken bij het Haagse Hof van Arbitrage. Zou er wel een eerlijke ziel in Duitsland en Oostenrijk-Hongarije zijn, die, terugziende op het afgelopen jaar, niet betreurt dat noch het voorstel van Engeland noch dat van Rusland werd aangenomen?

V.

En wat is Duitsland's programma, zoals we dat zien ontvouwd in de rede van de rijkskanselier en openbare uitingen in Duitsland?

Duitsland moet het lot van alle andere volken beheersen, het moet "het schild van vrede en vrijheid van grote en kleine volken zijn." Dat zijn de woorden van de rijkskanselier.

Een ijzeren vrede en vrijheid onder Pruisisch schild en onder Duitse overheersing. Als Duitsland overheerste, zou het alleen vrij zijn om internationale verdragen te verbreken, vrij om andere volkeren te vernietigen als het daarin behagen schepte, vrij om alle bemiddeling te weigeren, vrij om ten strijde te trekken als het dat schikte, vrij om dan weer alle regels van beschaving en menselijkheid te land en ter zee te schenden. En terwijl het meent zo te mogen handelen, moet zijn gehele zeehandel in oorlogstijd even vrij blijven als alle handel in vreedestijd is.

De vrijheid van de zee kan een zeer belangrijk onderwerp zijn voor bespreking, bepaling en overeenkomst tussen de volkeren na deze oorlog, maar niet op zichzelf, niet terwijl er geen vrijheid en geen veiligheid tegen oorlog en tegen de Duitse manier van oorlog voeren

te land bestaat. Indien er in de toekomst waarborgen tot stand zullen komen tegen oorlogen, dan moeten ze billijk, duidelijk en doeltreffend zijn en Duitsland even goed binden als de andere volkeren, met inbegrip van onszelf.

Duitsland moet oppermachtig zijn, de vrijheid van andere volkeren moet zijn wat Duitsland hun toestaat, dat is blijkbaar de slotsom van de rede van de Duitse rijkskanselier. En de Duitse minister van financiën heeft daaraan toegevoegd dat de zware last van duizenden miljoenen over tientallen jaren moet worden gedragen niet door Duitsland maar door hen, die het hem heeft behaagd de aanstichters van de oorlog te noemen. M.a.w. eist Duitsland dat alle volkeren die het hebben weerstaan hun cijns zullen moeten betalen in de vorm van oorlogsschattingen. Op zulke voorwaarde kan geen vrede worden gesloten.

De redevoeringen van de Duitse rijkskanselier en de rijksminister van financiën doen uitkomen dat Duitsland vecht om de opperheerschappij en om oorlogsschattingen te verwerven. Indien dit zo is, en zolang dat zo is, zullen en moeten onze bondgenoten en wij vechten voor het recht om te leven niet onder Duitse overheersing, maar in waarlijke vrijheid en veiligheid.

Was getekend Uw dienstwillige dienaar Grey

De oorlog.

Het Belgische Staatsblad deelt tal van onderscheidingen mede, die koning Albert der Belgen aan Belgische militairen te velde voor hun moedig gedrag heeft uitgereikt. Zo zijn benoemd tot ridder in de Leopoldsorde de tweede kapitein E. Dona; de luitenant E. Gille, de wachtmeester L. Baude; sergeant bij de mitrailleurs B. Le Prince; de korporaal J. H. Bahier; de soldaat P. A. de Ryck; de sergeant L. Martin

de Vloet; de kapitein-commandant M. Brohez; de kapitein-commandant van de staf M. Vilain; de hulponderluitenant Van Hoorick; de toegevoegde aalmoezenier Glazemaeker; de hulponderluitenant Vlaeminck; de soldaat H. van Mons.

Tot ridder in de Kroonorde: de luitenant J. Verhamme; de onderluitenanten Rosenbaum en E. Coriat; de geneesheer R. Lambrechts; de hulponderluitenanten E. Servais en G. Lejaer; de luitenanten Caussing en Lekeux.

Zijn benoemd tot ridders van de Orde van Leopold II: de sergeanten J. Conings en A. van Ryckeghem; de sergeant Moyse; de korporaal Franck; de korporaal F. Mabile; de korporaal Merckx; de soldaat R. Labeau; de sergeant A. Roussiaux; de wachtmeester Motteux; de soldaat Culot; de sergeant Anthone; de soldaat J. Godaert; de klaroenblazer L. T. Jongh; de soldaten L. de Rouck en J. de Schaapdryver; de soldaten J. Bleret, E. Gustin, Hermans, L. Knockaert, Labat, Christen, A. Gallemaert, L. van Schaubroeck, H. Quertemont; de korporaal Rabinovitch; de soldaten Renard, Jottard en Van de Casteel.

Het militair ereteken van de 2e klasse is verleend aan de sergeant Grégoire; aan de brigadier Waterloos; aan de soldaten Lepas, Clause, L. Serteyn, G. Serteyn en Touaille de Larabrie.